

אלי יונה

ירושלים החדשה

I will not cease from mental fight
Nor shall my sword sleep in my hand
Till we have built Jerusalem
In Englands green and pleasant land

Jerusalem/William Blake

בְּאֶחָד מְשִׁיטוּטֵי הַתְּכּוּפִים בִּירוּשָׁלַיִם הָאֲנִגְלִיָּה הַתִּמְרָר עֲנֵן אֶבֶק
בְּשׁוּלְיָהּ הַמְצַהֲיָבִים וְעָלְיוֹ יֵשֵׁב וְיִלְיִים בְּלִיק בְּאַרְשֵׁת פְּנִים זוֹהֶרֶת
כְּשֶׁל שֶׁהָאֱלֹהִים זוֹהֶרֶת זוֹהֶרֶת וְרַעֲנָנָה גַם פְּהָרִים הַמּוֹרִיקִים
שֶׁתֵּאָדָר בְּאוֹתוֹ שִׁיר חֲזוֹן.
אִךְ שְׂאֵלְתִּי בְּחִיּוֹד: כִּבֵּר הַחֲלָפֶת אֶת אַחִיד רֹבֶרֶט עַל מִצַּע הָעֲנָן?
וְהוּא הַשִּׁבְנִי בְּחִיּוֹד: הֲלֹא אֲנִי אַחִי רֹבֶרֶט.
בְּטֶקֶס הַנְּשׂוֹאֵין בֵּין הָעֵדֵן וְהַשְּׂאוֹל שְׂאֵלְתָּ אֶת יַחְזָקָאֵל וְיִשְׁעִיָּהוּ
בְּכִבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַתְּרַשָּׁה לִי לְשְׂאוֹל אוֹתָךְ בְּזֹאת?
אֲנִי גַם אֲתָה, אִךְ שְׂאֵל אֶת עֲצֻמָּךְ בְּעֲצֻמָּךְ.
אִךְ זֶה שְׁחֲזוֹן הַנְּבִיאִים הָאֲפּוֹקָלִיפְטִי עֲדִין לֹא הִתְגַּשְׁמוּ?
הַתְּגַשֵּׁם וּמִתְגַּשֵּׁם טִפִּין טִפִּין. כֹּל נְבִיא זַעַם חָזָה בְּעֵינֵי רִחוּ אֶת
כָּל פְּרַעֲנִיּוֹת הָעוֹלָם בְּכַת אַחַת בְּלֹא מְרוּחַ הַשָּׁנִים בִּינֵיהֶן וְטַעַם
לְחֶשֶׁב שֶׁבּוֹא תְּבוֹא הָרַעָה בְּכַת אַחַת. מְצָרִים הַגְּדוּלָה נַחֲרָכָה
בְּעֶשֶׂר מִכּוֹת, כֵּן גַּם הָעוֹלָם יַחֲרַב וְאַחַר יַבְחַר מַחֲדָשׁ.
יְרוּשָׁלַיִם הַחֲדָשָׁה בְּאֵמַת תְּבִנָּה בְּאֲנִגְלִיָּה?
יְרוּשָׁלַיִם הַחֲדָשָׁה תְּבִנָּה בְּכָל מְקוֹם.
אִךְ מִדּוּעַ מַחְקֶת בְּסוּף אֶת הַצְּטוּט "וּמִי יִתֵּן כָּל עַם ה' נְבִיאִים"
כְּעֶקְבוֹת הַלֶּךְ בְּמִדְבָּר?
כִּי אִם כָּל הָעַם נְבִיאִים, כָּל הָעַם מְשַׁעֲשֵׂים.
וְעַד מִתִּי תִרְחַף לָךְ עַל עֵב עֲנֵן, יְרִידֵי הַשְּׂמִימִי?
אִךְ רָחֵב חִיּוֹכוֹ וְנִשְׁמָעָה בַת קוֹלוֹ הַמְּצַחֲקֶת כְּטַפּוֹת גֶּשֶׁם
קְלִילוֹת: עַד שֶׁתְּחַלְּיָהּ אוֹתִי, כְּמוֹכֵן.
הָעֲנָן הַתְּפוֹגֵג לֹא כְּאֶדְוָה בְּמִים וְאֲנִי כְּכָר הַגְּעָתִי לְאַחֲרִית הַיּוֹם.

למיניהם, יכולה להתקיים ניעות בין מי שעוסק בתחום כתחביב למי שעוסק בו כפרופסיה. לכולם יש מקום וכולם מוזמנים.

אך מי שמתיימר להיות משורר "רציני" (משום שאין לי מושג מהו "משורר אמיתי") ראוי כי יהיה מוכן לשאת בחובות ובמחויבויות של שדה זה, ולא רק לשאת את התואר "משורר" שאחרים עיצבו עבורו בשנות העבר. כלומר, המוכנות להשקיע זמן ומאמץ, ללמוד ולהשתפר, ובעיקר המוכנות לקבל ביקורת ולצמוח ממנה. אני סבור כי הניסיון של כותבים לקבל מעמד "רציני" בעודם ממשיכים לבקש הגנה בעיסוקם בשירה כחובבים, הוא חלק מהפער בין ציפייה למשוררים בעלי אמירה ומעמד ציבורי לבין מצב שבו קל מאוד להתעלם ממשוררים ומשיריהם.

ולפיכך, אל לה לצפות לתקציבים ממשלתיים, ולמעמד ציבורי.

כלומר, אם העוסק בכתיבת שירה מבקש להיות משורר בעל מעמד מקצועי, להיות זכאי לתקציבים ולתמיכה – עליו להתייחס אל השירה כאל פרופסיה. בכך, עליו לקבל את השירה כתוצר בעל השלכות חברתיות ולפיכך מתבקש כי יעמוד בכמה תנאים:

תנאי ראשון הוא שהשירה תהיה בעלת חשיבות או משמעות לחברה. המשמעות יכולה להיות איכות השיר, קבלה על ידי מבקרים או חוקרים או קבלה על ידי הקהל – ממש כפי שבכל תחום עשייה (כולל אמנותי) מתבקשת מידה של חשיבות התוצר.

תנאי נוסף הוא המוכנות של המשורר לביקורת על יצירתו. בשדה השירה היום קיים חשש מביקורת ואפילו איבה כלפי מבקרים. בין השאר אפשר לראות זאת בנטייה החדשה של טורי תגובה לטורי ביקורת, בעיתון 'הארץ'. נטייה שמציגה את היוצר כמי שמתקשה לקבל ביקורת בצורה פתוחה. כל פרופסיה רצינית – כולל אמנותית – מחייבת אפשרות וצורך להעביר ביקורת. בלעדי פתיחות לביקורת, תחום איננו פרופסיה אלא תחביב.

כמבקר פנו אלי לא מעט פעמים מי שפרסמו שירים או ספר (בהוצאה עצמית בדרך כלל) שלא קיבל הדים. לרוב פנו כדי לקבל חוות דעת או כדי שאכתוב על הספר. במרבית הפעמים שבהן נערתתי – משום שמצאתי בספר או בכותב די איכויות כדי לצפות לצמיחה של משורר משמעותי בהמשך – נתקלתי בהפתעה מצד הכותב לנוכח ביקורת שביטאתי על יצירתו. אך ביקורתיות זו היא הכרחית בעבור משורר המצפה לקחת חלק בשדה הציבורי של השירה, ולכן אותם משוררים שביקשו בדיוק את זה, זכו לפרסום ביקורת על יצירתם. אם לא היו מבקשים זאת, לא היה מקום לפרסם ביקורת על יצירתם, אשר גם אם היה בה ניצוץ של איכות, היתה חובבנית. (אגב, פרסום ספר בהוצאה עצמית או בהוצאה מבוססת איננו מדד האיכות.)

כהדגמה מעניינת לכוונתי, אציג על ביקורת-חובבים על סרטים (בארצות הברית), שהפכה לתחום ענקי ומרתק שכולל כתיבת ביקורות בכלוגים ובערוצי יוטיוב פופולריים, המוקדשים לכך. אחד הערוצים – Emergency awesome (כמותו יש עוד עשרות ומאות) – הוא ערוץ של צעיר בשם צ'רלי שניידר, המעלה מדי יום סרטונים על סרטים ותוכניות טלוויזיה ובהם הוא מדבר אל המצלמה. יש לו מעל שני מיליון מגויים והסרטונים זוכים למאות אלפי צפיות. אלו מקדישים זמן לסרטונים שכל תכליתם ביקורת תוכניות טלוויזיה וסרטים, ביניהם גם יוצרי קולנוע. למשל כריס המסורת' כוכב הסרט "ת'ור: רגנרוק" סיפר כי בעקבות ביקורת באחד מאותם ערוצים הוא שינה לא מעט את האופן שבו גילם את דמותו של ת'ור.

לאנשי השירה קל להתעלם מדוגמאות אלו, משום שמדובר בקולנוע הוליוודי, והסרטים אינם רק יצירות אמנות אלא גם מוצרים בתעשייה מורכבת ומפותחת. אך לדעתי מדובר בהשראה מעניינת של מרחב ביקורתי משמעותי, שהוא עצמו מייצר שיח רחב סביב יצירות אמנות ותרבות. שיח שמתקיים מעט מאוד סביב השירה העברית – בין השאר בגלל האי בהירות שבין תפיסת השירה כתחביב – ולכן כזו שבלתי אפשרי לבקר, לבין השירה כפרופסיה ואז אפשר להעביר עליה ביקורת משום שמדובר בתוצר חברתי ותרבותי בעל משמעות לזולת. שיח ביקורתי מתקיים היום – במרשתת, בכתבי העת ובעיתון 'הארץ' – אך במידה מצומצמת למדי, ודאי ביחס לשיח הביקורתי והציבורי שהיה אפילו לפני עשור.

שדה השירה יכול להכיל את הסקאלה הרחבה שבין תחביב לפרופסיה. בנוסף, ממש כמו תחומים אחרים – בהם משחק, ספורט ושדות אמנות